

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY
NÁRODNÍHO PARKU
ČESKÉ ŠVÝCARSKO
LISTOPAD 2018

ZDARMA
PRO VŠECHNY
PŘÍZNIVCE
NPČŠ

05 | Suchý a horký rok 2018

06 | Příprava nové zonace

08 | Skalní říčení a volné balvany

09 | Je turistický ruch udržitelný?

12 | Vlci mezi námi

Obsah

3-4

Zprávy | Národní park mezi mlýnskými kameny

5

Příroda | Suchý a horký rok 2018

5-6

Příroda | Zprávy z monitoringu lososa obecného na území Národního parku České Švýcarsko

6-7

Zprávy | Příprava nové zonace Národního parku České Švýcarsko

8

Geologické okénko | Skalní řícení a volné balvany

9-10

Zprávy | Je turistický ruch v národním parku trvale udržitelný?

10

Zprávy | Luční soutěž

11

Zprávy | Zahradnická a zemědělská výstava Libverda 2018

11

Zprávy | Stručné výsledky cíleného monitoringu Ptačí oblasti Labské pískovce v roce 2018

12

Zprávy | Vlci mezi námi

12

Zprávy | Dva roky prázdnin

Úvodní slovo

Vážení čtenáři,

v jarním vydání našeho Zpravodaje jsem úvodem věnoval několik řádků dvěma vichřicím, které zejména ve smrčinách zanechaly množství polomů a vývrátů. Navzdory obavám se jejich následky podařilo včas odstranit. Bohužel tím nepřízeň živlů neskončila. Další měsíce letošního roku přinesly extrémní sucho a teplotní rekordy. A v oslabených smrkových porostech se začal kalamičně množit lýkožrout smrkový neboli kůrovec, jako reakce na tyto faktory.

Nová situace si na řadě míst vyžádala razantní zásahy zaměřené na tlumení postupu kůrovce, během kterých vznikly holé plochy. Lesní zákon, kterému v zásahových zónách podléhá i národní park, nám v takových případech nedává na výběr, než napadené smrkové porosty odtěžit.

Naše představa o optimálním způsobu přeměny smrkových monokultur na přírodě blízké lesy byla původně jiná. Okolnosti nás ale postavily před novou realitu. Namísto pozvolné přeměny smrčin, kterou provádíme od samého vzniku národního parku, se les na mnoha místech změnil skokově. Zkušenosti z jiných lokalit v národním parku, kde smrky byly kvůli dřívějším orkánům z let 2007 a 2008 zcela zničeny, však dovolují také lehký optimismus. Les se na holinách obnovuje bez lidského přispění sám, a to velmi rychle. Tvář našeho národního parku se však změní.

Pavel Benda, ředitel Správy NP České Švýcarsko

České Švýcarsko - zpravodaj Správy národního parku České Švýcarsko, ročník 17, číslo 2/2018, č. reg.: MK ČR E 13314. Vydává: Správa NP České Švýcarsko, resortní organizace Ministerstva životního prostředí České republiky, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa, tel.: +420 412 354 050. Redakce: Natalie Belisová (n.belisova@npcs.cz). Grafická úprava: TR-DESIGN.CZ. Tisk: Tisk Krásná Lípa, spol. s r. o. Vyšlo v listopadu 2018. Náklad: 7.000 ks

Kůrovcová těžba v zásahové zóně NP České Švýcarsko, červenec 2018. Na snímku v pozadí stojí kůrovcové souše v přírodní zóně národního parku. Foto: Tomáš Salov

Národní park mezi mlýnskými kameny

Ideálním stavem ochrany přírody v národních parcích je bezzásahovost na většině jejich rozlohy. Příroda ponechaná vlastnímu vývoji, lidské činnosti omezené na péči o turistická zařízení, sledování přírodního vývoje a občasné řešení problémů, třeba v souvislosti s bezpečností návštěvníků nebo šířením nepůvodních druhů rostlin či živočichů. Praxe však přináší mnohem větší výzvy. Jednou z nich je lýkožrout smrkový, označovaný též jako kůrovec. Převážná část dřívějších lesnických zásahů v Národním parku České Švýcarsko se točila právě kolem tohoto brouka a ani dnes tomu není jinak. Otázka nezněla zda, ale kdy nastane jeho čas. Odpověď už bohužel známe. Bylo to v suchém a horkém roce 2018.

Smrkové lesy dnešního Národního parku České Švýcarsko i jeho širšího okolí mají původ v lesnické katastrofě z počátku dvacátých let minulého století, kdy došlo k přemnožení bekyně mnišky. Larvy tohoto motýla se živí jehlicemi jehličnatých stromů, a tak došlo k odumření smrků na rozsáhlých plochách. Holé plochy po zpracování kalamičního dřeva lesníci ve 20. a 30.

letech zalesňovali a v souladu s dobovými požadavky volba padla opět na smrk. Tehdy byl tedy položen základ dnešním smrkovým monokulturám.

České Švýcarsko je nejmladším z českých národních parků. Zřízen byl teprve v roce 2000 a do vínku obdržel unikátní krajinu pískovcových skal, výjimečné biotopy, ale

Výsadby smrku pod Gabrielinou stezkou, 30. léta 20. století, foto: archiv Správy NP České Švýcarsko

také břemeno smrkových lesů, popisovaných z hlediska blízkosti k přírodě snad těmi nejméně příznivými přídavnými jmény. Monokulturní. Stejnověké. Stanovištně nepůvodní. V překladu: pokud se včas nevytěží, začnou při první dobré příležitosti chřadnout a nakonec odumřou.

Lýkožrout smrkový se přitom může stát jedním z nástrojů přírody, který oslabené stromy vyřadí. Zejména, pokud nastane přírodní událost, která umožní předchozí namnožení kůrovce. Může to být například vichřice, po které v lesích zůstane množství vývrátů a zlomů, z nichž se některé z nejrůznějších objektivních příčin nepodaří zpracovat. Tento princip se v roce 2018 uplatnil, a proto hovoříme o kalamičním vývoji v sedmi ze čtrnácti krajů v České republice. Kůrovec se nevyhnul ani Národnímu parku České Švýcarsko a návštěvník se na jeho území může setkat se dvěma zcela odlišnými obrazy.

Prvním obrazem jsou stojící souše, které kůrovec již opustil. Ty se nacházejí v oblastech, které jsou dnes přírodní zónou, tedy v místech, kde jsou lesnické zásahy ze zákona vyloučeny. Tyto přírodní zóny se nacházejí převážně ve vnitřních částech národního parku, nesousedí tedy s lesy jiných vlastníků mimo národní park. Vlastní souše už pro les nepředstavují žádnou hrozbu, mohou tedy zůstat stát tak, jak jsou. Suché stromy poskytnou životní prostor pestrému spektru druhů živočichů, rostlin a hub. Zelený les se postupně a přirozeně obnoví. Přírodní zóny v současné době představují 21 % rozlohy národního parku a je vhodné zdůraznit, že

Pokračování na str. 4

Národní park mezi mlýnskými kameny

Dokončení ze str. 3

na mnoha místech se jedná o bukové nebo smíšené lesy, které kůrovec nenapadá, protože je specializovaný právě na smrk.

Druhým obrazem jsou ostatní zóny národního parku, kde naopak lesní zákon stanovuje povinnost proti kůrovcí zasahovat. To bohužel vede mnohde ke vzniku holých ploch o značné rozloze. Na straně jedné je tento přístup nutný pro tlumení postupu kůrovce a v konečném důsledku pro ochranu hospodářských lesů v sousedství národního parku. Na straně druhé vznikají stanoviště, která zcela pochopitelně vyvolávají množství otázek už proto, že se nacházejí na území národního parku, kde očekávání kladená na ochranu přírody jsou úplně jiná než v hospodářských lesích mimo národní park. Není ale pochyb o tom, že časem i na těchto holinách vyrostle les, že hlavní roli při jeho obnově převezme příroda a že člověk přirozený vývoj ovlivní spíše výsadbou dřevin, o jejichž návrat do zdejších lesů usiluje, jako tomu je v případě jedle bělokoré a buku lesního. Důležité je v dané chvíli postup lýkožrouta smrkového omezovat, a to i kvůli ochraně dalších smrkových lesů v samotném národním parku.

Rok	kůrovcová	lapáky
2000	194	396
2001	94	431
2002	42	558
2003	425	871
2004	719	3222
2005	71	1851
2006	827	1433
2007	3011	3648
2008	8104	8021
2009	5591	7713
2010	1388	4260
2011	1079	2122
2012	147	196
2013	1786	298
2014	4349	2266
2015	2322	1463
2016	2565	1220
2017	8546	1280
09/2018	29817	804
opuštěné souše v přírodní zóně		15000

Z pohledu tradičního přístupu člověka k lesu oba zmíněné obrazy představují extrém. V přírodních zónách nulová reakce, v ostatních zónách národního parku naopak zásahy takřka sto procentní. Čtenář si možná položí otázku, zda jsou skutečně vyčerpány všechny možnosti, případně jsou-li k dispozici i jiné, alternativní přístupy.

Takovouto „střední cestou“ se správa národního parku ubírala od svého vzniku až do roku 2017, kdy v rámci plánovitých zásahů přeměňovala smrkové monokultury na přírodě bližší lesy. To v praxi představovalo provedení takzvaných výběrových těžeb ve smrkových monokulturách tak, aby došlo k výraznému snížení počtu stromů. Tím do lesa pronikalo více světla a byl podpořen růst dřevin v podrostu. Postup se osvědčil a prozatím se takto podařilo přeměnit zhruba čtvrtinu smrkových monokultur. V případě odumření zbývajících dospělých smrků je již připravena další generace lesa.

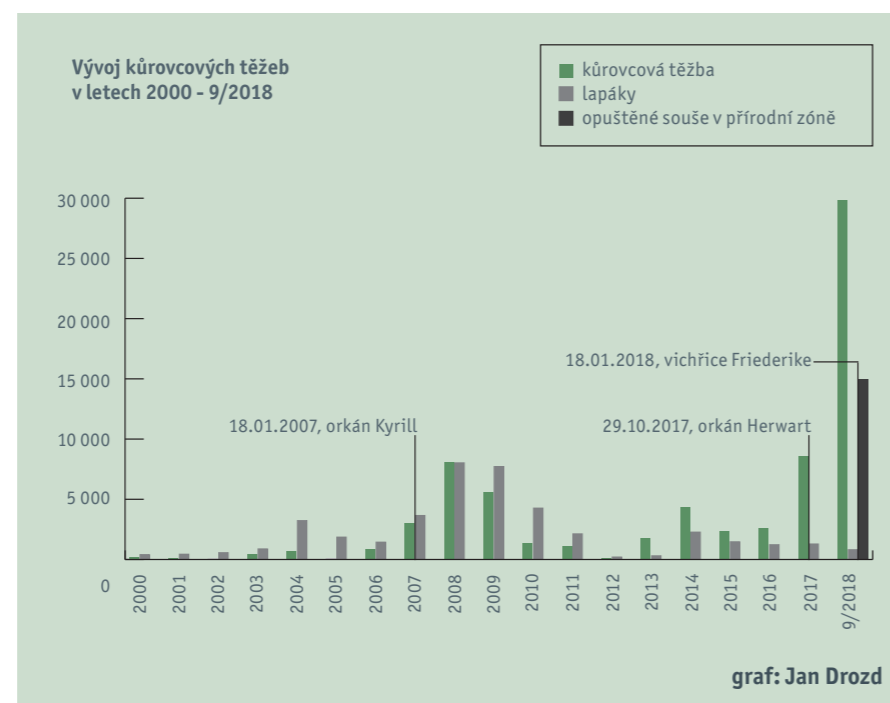
Nyní je však tento přístup spočívající v postupné přeměně smrčin – snad dočasně – vyloučen, neboť správa národního parku má v zásahových zónách, stejně jako každý vlastník lesa, ze zákona povinnost zpracovávat přednostně takzvané nahodilé těžby, tedy i porosty napadené lýkožroutem.

smrkovým. Národní park se tak dostává mezi mlýnské kameny zcela protichůdných společenských zadání.

Zda bude možné se v budoucnu vrátit k postupné přeměně smrčin v národním parku nebo se nezbude než smířit s oběma mezními scénáři současně, není bohužel volbou člověka. Rozhodující roli sehraje převažující charakter počasí v nejbližších letech. Budou-li pokračovat sucha a horka, čekají smrkové těžké časy, a to nejen v Českém Švýcarsku, ale prakticky ve všech nižších polohách střední Evropy. Pokud se příští roky klimaticky vrátí do obvyklých mezí, bude také možný návrat k intenzivní přeměně stávajících smrčin národního parku.

Ať už jsou individuální postoje v otázce přístupu ke smrkovým monokulturám či lýkožroutu smrkovému jakékoli, můžeme konstatovat, že nejen v Národním parku České Švýcarsko, ale i v mnoha jiných regionech České republiky i střední Evropy stojíme na prahu nových lesů. V tomto ohledu se nic nemění na cílech národního parku, tedy nasměrovat další vývoj lesů na jeho území takovým směrem, aby v budoucnu byly co nejbližší přírodě, odolné vůči klimatickým výkyvům a v souladu s ideálním stavem ochrany přírody v národních parcích v maximální možné míře bezzásahové.

Tomáš Salov

Suchý a horký rok 2018

Chtělo by se skoro napsat, že myšlenkové pozastavení se nad klimaticky extrémním rokem 2018 je něco, jako nosit dříví do lesa. Po mrazivé, na sních chudé zimě nastal téměř okamžitý přechod do letních teplot. Ani jaro a léto nepřinesly významnější srážky, několik málo chladnějších dnů sice trochu deště vydalo, ale zdaleka ne tolik, aby se doplnila voda chybějící v půdě. Deficit byl na první pohled viditelný zejména v severní části národního parku, kde vyschnul Brtnický potok a i jindy poměrně vodnatá Křinice působila skromným dojmem.

Sucho pocítily i lesy, a to plošně. V oslabených smrčinách se začal šířit lýkožrout smrkový (tématu věnujeme v tomto vydání trochu více prostoru), jehož vývoj bylo

nezbytné tlumit, předčasně ale vadly i koruny listnáčů na některých čedičových vrších. Opět se staly tématem lesní požáry. V Národním parku České Švýcarsko hořelo do uzávěrky tohoto vydání sedmkrát, v sousedním Saském Švýcarsku hasili dokonce 17 požárů. Prozatím měl náš národní park i trochu štěstí, oheň se podařilo uhasit vždy dříve, než se rozšířil na významnější plochu. Méně už to platilo v řijnou pro oblast mezi Sněžníkem a Ostrovem v CHKO Labské pískovce. Tam z nedbalosti shořelo zhruba 25 hektarů lesa.

Veškerým starostem navzdory ale slunečný rok působil i radost. Nepochybně jej přivítali návštěvníci, kteří početní rekordy z roku 2017 překonali již v září 2018. Snad se ale zmínění návštěvníci neurazí, bude-

me-li si pro nejbližší budoucnost přece jen přát trochu pravidelnější příděly deště. V přiměřeném množství, samozřejmě. Příroda teď vodu opravdu potřebuje.

Tomáš Salov

P.S. Správa národního parku děkuje pozorným návštěvníkům za uzeninu zanechanou na požářišti nedaleko Pravčické brány. Bohužel nezbylo na všechny hasiče a už vůbec ne na posádku vrtulníku, který byl k hašení přivolán. Ale i tak si toho vážíme. Opravdu díky! Foto: Václav Sojka

ZPRÁVY Z MONITORINGU

Losos obecný na území Národního parku České Švýcarsko

V r. 2016 byl na území Národního parku České Švýcarsko (NP) zahájen systematický kvantitativní monitoring lososa obecného, jehož cílem je především zjištění počtu dospělých jedinců, kteří se v podzimním období vracejí k reprodukci do dolního úseku říčky Kamenice.

Výskyt dospělých ryb potvrzující úspěšnost reintrodukčního programu LOSOS 2000, byl na této lokalitě prokázán již v r. 2002, tedy 4 roky po zahájení vysazování juvenilních stádií lososa, a to na základě vizuálních pozorování nejčastěji v období výtěru (podzim). Celkový počet dospělých ryb se od r. 2002 (tehdy byli spatřeni 4 jedinci) postupně zvy-

šoval a v minulém roce byl odhadován již na více než 20 exemplářů. Přestože metoda vizuálního pozorování poskytuje velice cenné informace (například se díky ní identifikovala 3 současná trdliště lososa, která jsou pravidelně monitorována), přesnost odhadu počtu ryb je ovlivněna řadou faktorů. Konkrétní jedinec může být snadno počítán opakovaně a naopak při zvýšeném vodním stavu se zákalem (charakteristické podmínky pro migraci lososa) je vizuální pozorování komplikované.

Protože je znalost co nejpřesnějšího počtu vracejících se ryb jedním z klíčových parametrů pro stanovení efektivity reintro-

dukčního programu a základním podkladem managementu lososa (např. pro strategii vysazování), byl monitoring od r. 2016 doplněn o aplikaci kamerového bioskeneru Riverwatcher firmy VAKI Ltd. (dále VAKI), který je instalován nad ústím řeky Kamenice v obci Hřensko. Zařízení registruje všechny lososy migrující do Kamenice a funguje na principu skenování proplouvajícího objektu (tedy nejen lososa) infračervenými paprsky s pořízením jeho siluety a videozáznamu. V praxi je tak získána informace zejména o druhu migranta, velikosti, směru, denní době proplutí a rychlosti jeho pohybu.

Pokračování na str. 6

Zprávy z monitoringu Losos obecný

Dokončení ze str. 5

Nezbytnou součástí celého monitorovacího systému je plovákový navigační plot (viz obr.) k usměrnění všech migrantů do skeneru. Při průchodu mrtvého dřeva nebo dalších splavenin, které jsou časté, nedochází k vytváření akumulací, splávní je bezproblémově transportováno dále a navigační plot tak nepředstavuje žádnou příčinou překážku v toku. Součástí zařízení je odlovná klec pro potenciální potřeby individuálního značení

Plovákový navigační plot na Kamenici ve Hřensku. Foto: Miloš Trýzna

nebo umělé výtěr, která je však v současnosti zcela otevřená a monitorovací systém je tak plně bezkontaktní.

Na základě výsledků bioskeneru v letošní sezóně (stav k 28.9.2018) bylo zjištěno, že první registrovaní dospělí jedinci (velikost jednoho přesahuje 1 m) migrovali výhradně za snížených světelných podmínek (noc, před úsvitem). Tito jedinci nebyli na základě vizuálního pozorování doposud v toku Kamenice registrovaní a pravděpodobně se tak v předvýtěrovém období vyskytují v hlubších tůňkách. Zajímavé je rovněž poznamenání zahájení reprodukční migrace lososa,

kteří budou díky kamerovému bioskeneru za monitorované období získány, pravděpodobně odhalí celou řadu dalších zajímavostí z ekologie tohoto druhu.

V tomto roce byl na území NP zahájen rovněž trvalý monitorovací program všech vysazovaných kategorií lososa, kteří jsou všichni skupinově značení. V budoucnu tak bude možné prokázat, jaký podíl z navracujících se ryb představují ryby vysazené (a z jakých vysazovaných kategorií) a naopak potvrdit hypotézu, že na území NP losos již vytváří stabilní, etablovanou a samostatně se reprodukcující populaci, která je hlavním cílem reintrodukčního programu.

Poděkování. Monitoring lososa je realizován Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka, v.v.i., s pomocí projektu AOPK ČR č. EHP-CZ02-0V-1-016-2014 „Vytvoření strategie pro snížení dopadů fragmentace říční sítě ČR“, trvalá udržitelnost je možná díky podpoře MŽP ČR v rámci programu „Dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné instituce“. Na projektu se podílí zaměstnanci NP, Severočeský územní svaz a Rada Českého rybářského svazu a Rada Českého rybářského svazu, podnik Povodí Ohře, s.p., firma JBP Silon, VAKI Ltd., a mnozí další.

Jiří Musil, Miloš Trýzna & Miroslav Barankiewicz

Příprava nové zonace Národního parku České Švýcarsko

V roce 2017 byla schválena novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny České republiky (dál jen ZOPK) a ta definovala nový způsob členění území národních parků do zón ochrany přírody. Tato nová zonace je důležitým nástrojem ochrany přírody, jelikož členění území národního parku do zón podle stavu ekosystémů (míry jejich zachovalosti či míry jejich pozměnění člověkem) a způsobů péče s ohledem na napl-

ňování dlouhodobých cílů a poslání NP. Návrh nové zonace řeší režim turistického a rekreačního využití území NP. Vymezené zóny tedy nevyjadřují, zda je možné do jednotlivých zón vstupovat. Části národního parku s omezeným pohybem osob budou vymezeny v tzv. klidových územích. Území národních parků se člení podle cílů ochrany a stavu ekosystémů na 4 zóny ochrany přírody, které ZOPK definuje takto:

zóna přírodní se vymezí na ucelených plochách, kde převažují přirozené ekosystémy, s cílem zachování ekosystémů a umožnění průběhu přírodních procesů,
zóna přírodě blízká se vymezí na plochách, kde převažují člověkem částečně pozměněné ekosystémy, s cílem dosažení stavu odpovídajícího přirozeným ekosystémům,
zóna soustředěné péče se vymezí na plochách, kde převažují člověkem významně pozměněné ekosystémy, s cílem zachování nebo postupného zlepšování stavu ekosystémů významných z hlediska biologické rozmanitosti, jejichž existence je podmíněna trvalou činností člověka, a **zóna kulturní krajiny**

se vymezí na zastavěných plochách a zastavitelných územích obcí určených k jejich udržitelnému rozvoji a na plochách, kde převažují člověkem pozměněné ekosystémy určené k trvalému využívání člověkem.

Jednoduše lze zóny a režim v nich charakterizovat následovně. Zóna přírodní je nejcenějším územím národního parku, do kterého již nebude zasahováno. Převážně je tvořena přírodními ekosystémy, což jsou málo pozměněné lesní ekosystémy a skály, ve kterých můžeme sledovat přírodu v její pravé podobě, tak jak funguje, když není přímo ovlivňována člověkem.

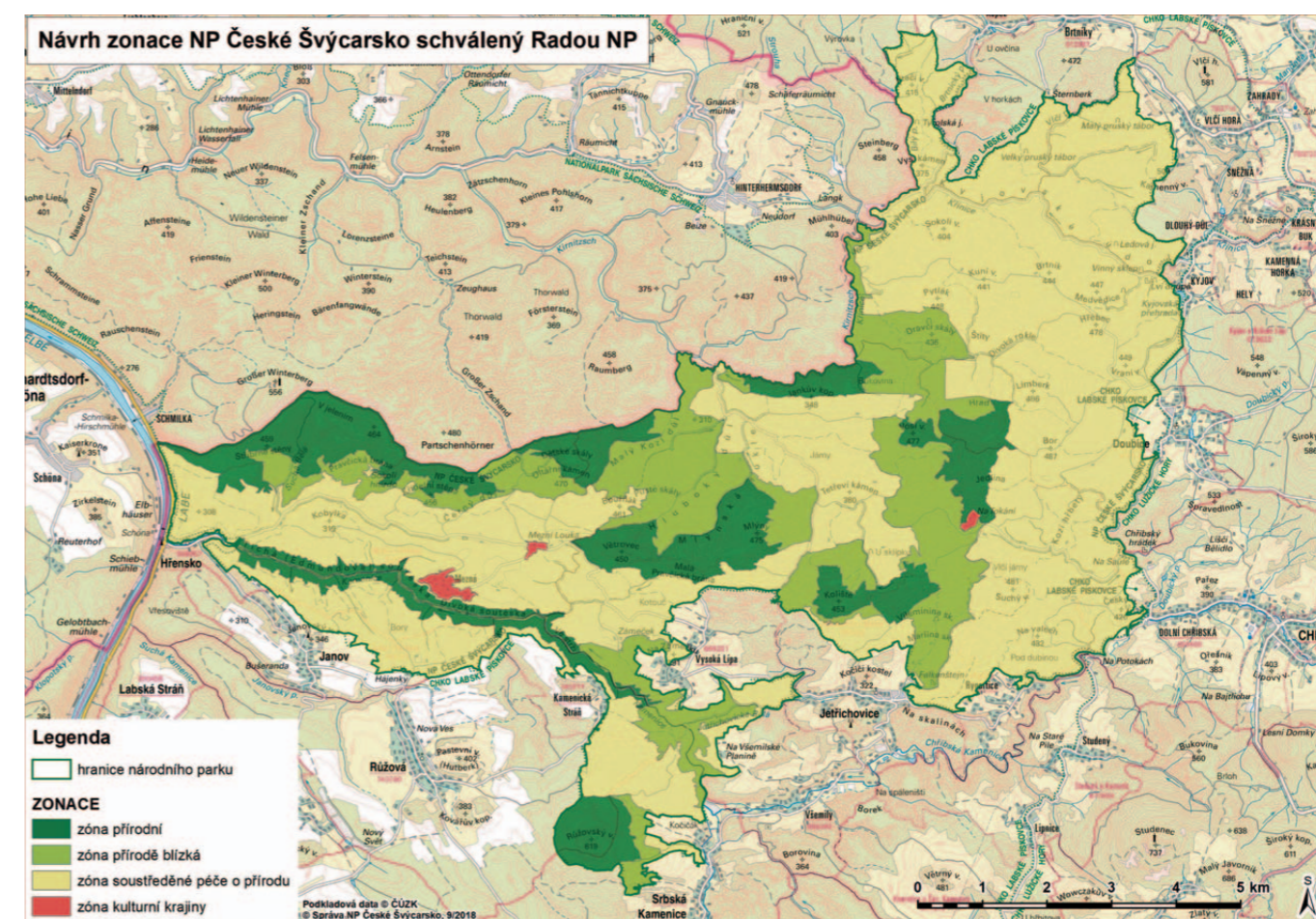
Zóna přírodě blízká směřuje v budoucnu též k ponechání spontánním procesům, ale v tuto chvíli je zde ještě možné dělat jemné zásahy, které stav ekosystémů zlepšují. Jed-

ná se např. o podporu vybraných druhů dřevin, úpravu struktury porostů či racionálním způsobem prováděná ochrana lesa. Zóna soustředěné péče sdružuje nejvíce pozměněné části NP. Zde se Správa NP bude v budoucnu i nadále věnovat rekonstrukci lesních porostů, údržbě lučních společenstev apod.

Návrhu nové zonace předcházely důležité analýzy území a povinnost zpracovat je vycházela z Metodického pokynu k tvorbě

zonace, kterou předložilo Správám NP Ministerstvo životního prostředí ČR. Těmito analýzami bylo zejména hodnocení přirozenosti lesních ekosystémů, následovala analýza stavu všech ekosystémů. Dalším podkladem pro tvorbu zonace bylo i členění území dle dlouhodobých cílů. Syntézou těchto podkladů vznikl hrubý návrh zonace, který byl scelen do logických zón a byl předložen k posouzení Ministerstvu životního prostředí ČR. Výsledný návrh zonace lze procenticky vyjádřit v následujícím přehledu:

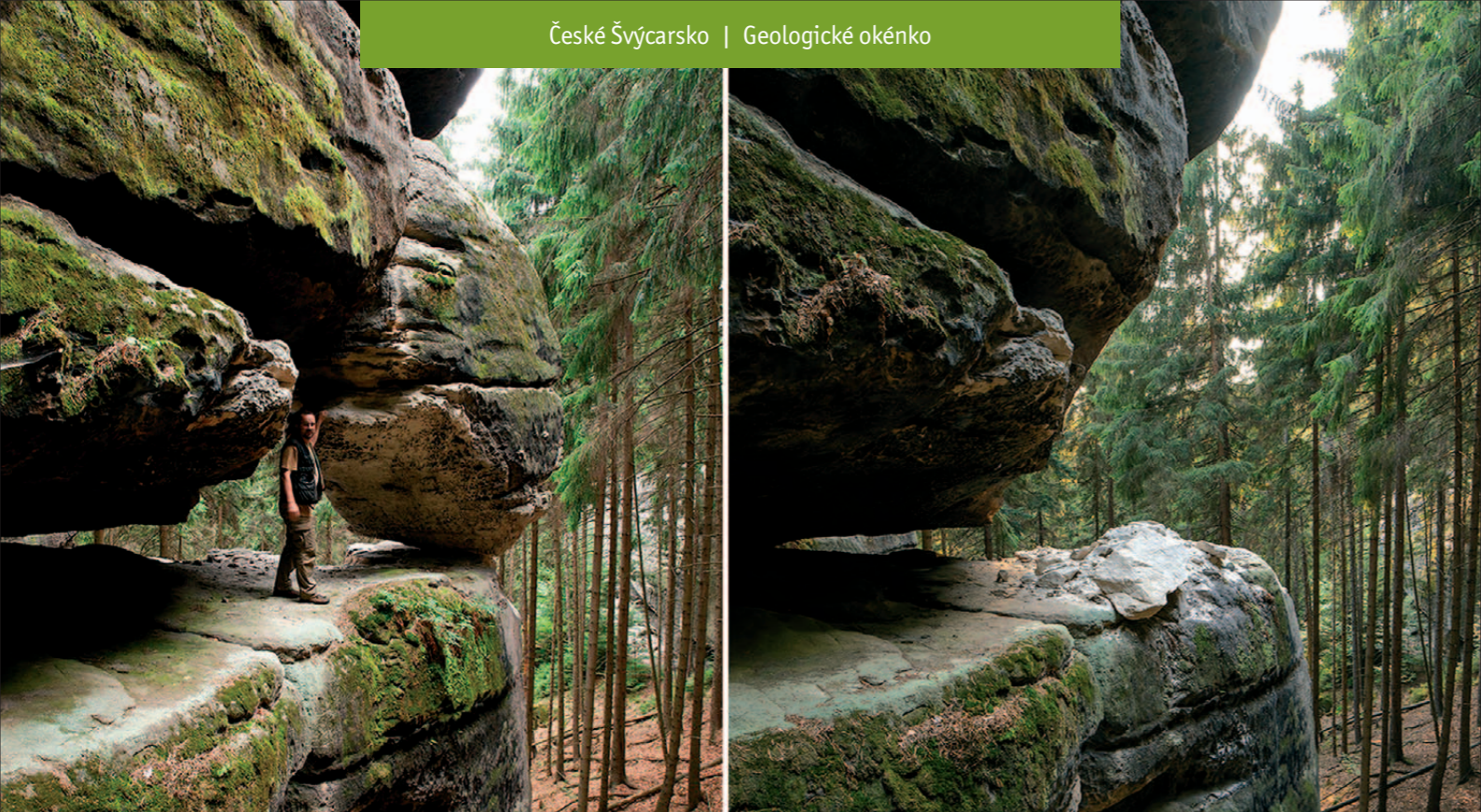
Zóna	Celková plocha zóny [ha]	Zastoupení zón na území NP [%]
1 - přírodní	1233,8	15,6
2 - přírodě blízká	1496,2	18,8
3 - soustředěné péče	5171,7	65,2
4 - kulturní krajiny	27,7	0,4

S návrhem byla seznámena veřejnost na stránkách NP České Švýcarsko, členové Rady parku, dotčené samosprávy obcí a měst, a proběhl také seminář k zonaci, kde bylo vše dopodrobna vysvětleno. Výsledkem těchto jednání bylo hlasování o návrhu zonace na Radě Národního parku České Švýcarsko, které se uskutečnilo dne 7.9.2018 a kde byl návrh zonace s Radou dohodnut a přijat. Návrh zonace je tímto předán Ministerstvu životního prostředí ČR k přípravě vyhlášky, přičemž termín vydání vyhlášky je plánován přibližně do přelomu prvního a druhého čtvrtletí roku 2019.

Dana Věbrová

Skalní řícení a volné balvany

Skalní řícení jsou nedílnou součástí krajiny Českosaského Švýcarska a v konečném důsledku tuto krajinu i utvářely. K řícení menších kamenů dochází prakticky neustále, ale i řícení větších skalních bloků není v národním parku a v CHKO Labské pískovce výjimkou.

Drobných skalních řícení, do velikosti 0,5 m³, si lze někdy povšimnout například v příkopech kolem turistických cest, kdy po podobných událostech zůstane pouze hromádka písku a pár drobných kamenů. Při řícení se totiž relativně měkký pískovcový kámen většinou zcela rozbije při odražení od jiných kamenů či stromů. Někdy ale i malý kámen může napáchat velké škody. Při kácení borovice na skalním **hradě Šaunštejn** byl objeven přímo nad přístupovým schodištěm, ve výšce 30 metrů, od skalního masivu odloupený kus pískovce o hmotnosti přibližně 50 kg. Tento kámen byl zajištěn Skalní četou odvalením

do bezpečné pozice. Kámen byl sice značně zvětralý a dosti nesoudržný, pokud by se však nekontrolovatelně zřítil, mohlo by dojít k vážnému poranění nebo i usmrcení návštěvníka hradu. Nebezpečí tedy bylo včas zažehnáno.

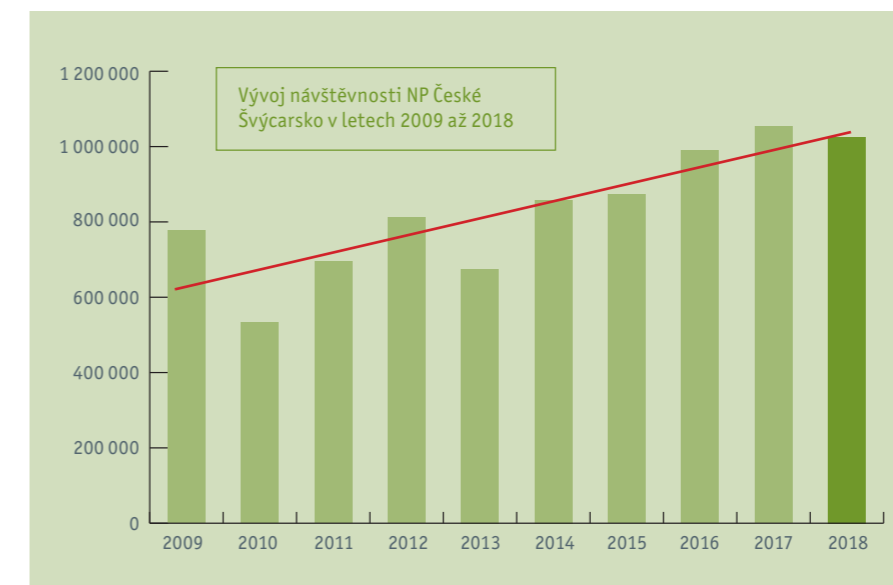
V letních měsících došlo rovněž k ukázkovému zřícení skalního bloku mnohem větších rozměrů, než tomu bylo u kamene na Šaunštejně. Při terénní pochůzce v **Krahučji rokli** zjistil strážce Mirek Rohlík zjevně čerstvě zřícené skalní bloky značných rozměrů. Později byl celkový objem všech zřícených hmot odhadnut na 20 m³, z nichž

největší ze zřícených bloků měl 13 m³, což odpovídá přibližně 25 tunám pískovce. Skalní blok se zřítil z okraje skalní římsy ve skalní stěně na levé straně rokly. Dráhu valícího se kamene lze v lese vysledovat poměrně snadno podle až 0,5 m hluboké a místy i 2 m široké rýhy, kterou po sobě balvan zanechá. Pád z úbočí byl v první chvíli zpomalen vzrostlým smrkem, aby se následně již zpomalený hlavní blok zastavil o další vzrostlý smrk asi 10 m od paty skalní stěny. Zajímavé na zříceném bloku je, že máme i dokumentační fotografie balvanu v jeho původní pozici před zřícením a po zřícení, které vyhotovil Václav Sojka v roce 2013. Na srovnávacích fotkách lze krásně vidět velikost balvanu i trajektorie jeho pádu. Skalní řícení krásnou krajinu Českosaského Švýcarska utvářela a je třeba s tím při pohybu v této krajině počítat. **Jakub Šafránek**

Je turistický ruch v národním parku trvale udržitelný?

Letošní turistická sezóna v národním parku pomalu končí, což je ideální příležitost pro krátké zamyšlení se nad otázkou, zda je turistický ruch v národním parku trvale udržitelný. Jaký byl rok 2018 z hlediska turistického ruchu v porovnání s ostatními lety? Kolik návštěvníků do národního parku přijíždí? Jak se s přívalem turistů vyrovnávají místní obce a příroda národního parku? V jakém stavu jsou nejnavštěvovanější lokality? Nad těmito otázkami se zamýšlí tento článek.

Údaje za jednotlivé roky jsou součtem průchodů ze 13 kontinuálně sledovaných lokalit na území NP České Švýcarsko (nejedná se tedy o celkovou návštěvnost NP!). Údaje za rok 2018 jsou pouze za období 1.1. až 21.9. Červenou linkou je vyznačen celkový trend vývoje návštěvnosti.

S náborem osobní automobilové dopravy se potýká stále více obcí národního parku (Jetřichovice). Foto: Richard Nagel

Průběžné výsledky z automatického **monitoringu návštěvnosti** naznačují, že do národního parku letos zavítá cca o 10 až 15% více turistů než v roce 2017. Ostatně trend růstu návštěvnosti pozorujeme již od roku 2010 (s výjimkou roku 2013, kdy území postihly bleskové povodně) – viz graf.

Nemáme k dispozici přesné číslo o celkovém počtu návštěvníků, nicméně na základě porovnání údajů z automatických sčítačů předpokládáme, že do národního parku jich ročně zavítá cca ¾ až 1 milion. Automatické sčítače také poměrně jednoznačně ukazují, že návštěvnost neroste ve všech částech národního parku rovnoměrně, ale že k nárůstu dochází v místech s nejvyšší návštěvností, tj. v místech, kde se nacházejí hlavní **turistické atrakce** (soutěsky Kamenice s populárními „lodičkami“, Pravčická brána, vyhlídky u Jetřichovic). Kromě toho, že roste počet návštěvníků z České republiky (ale také např. z Polska), přijíždí do národního parku také stále více návštěvníků ze vzdálenějších zemí (Rusko, USA, Korea, Čína, arabské státy apod.). Pro ty je České Švýcarsko většinou pouze „zastávkou na jeden den“, během níž logicky stihnou navštívit pouze nejnámější lokality. Přínos tohoto typu turistiky pro místní region je však více než sporný.

S růstem počtu návštěvníků souvisí bohužel i **nárůst osobní automobilové dopravy**. Zatímco ještě před několika lety bývalo např. velkokapacitní parkoviště na Mezní Louce plně obsazeno jen výjimečně, dnes je to během letních prázdnin naprosto běžné. I přes bohužel aktivitu Destinační agentury České Švýcarsko, která ve spolupráci se správou NP, Ústeckým krajem a dalšími partnery podporuje a propaguje veřejnou dopravu (turistický autobus, Dráha národního parku, tipy na výlety vázané na hromadné spoje apod.) se stále nedaří přesvědčit více návštěvníků k využívání vlakové, autobusové nebo lodní dopravy. Automobily přetížené obce, především Hřensko a Jetřichovice, tak zvláště během léta doslova praskají ve švech. Řešení této situace není v silách samotných obcí, ale bude vyžadovat součinnost dalších subjektů, včetně Ústeckého kraje a správy NP.

Pokračování na str. 10

Je turistický ruch v národním parku trvale udržitelný?

Dokončení ze str. 9

Růst návštěvnosti se pochopitelně promítá i do stavu přírody a turistické infrastruktury. Nejvíce trpí měkký pískovec a přístupové cesty na vyhlídkách. Správa parku tak dnes například stojí před rozhodnutím dočasně uzavřít přístup na skalní hrad Šaunštejn, kde eroze pískovce spolu s dožíváním stávajících lávek a zábradlí postupují závratným tempem. V podstatě neustále probíhají opravy na jetřichovických vyhlídkách a na přístupových cestách k Pravčické bráně. Ročně vydá správa parku

jen na opravy turistické infrastruktury cca 1,5 až 2 miliony Kč a je jisté, že tato částka dále poroste.

Díky rostoucí kupní síle obyvatel a vzrůstající oblíbenosti trávení dovolené v bezpečných zemích lze očekávat, že návštěvníků národního parku bude i nadále přibývat. To je samozřejmě dobrá zpráva pro místní podnikatele. Je však třeba usilovat také o to, aby se zvýšil podíl vícedenních návštěvníků, kteří budou navíc více využívat veřejnou hromadnou dopravu a budou navštěvovat i méně známá a turismem nepřetížená místa v regionu národního parku. Z hlediska ekonomického přínosu pro místní obyvatele je také důležité, aby návštěvníci ve větší míře nakupovali lokální výrobky, ale také třeba více využívali služeb certifikovaných

průvodců národního parku. Jedině tak bude turistický ruch v národním parku opravdu trvale udržitelný. **Richard Nagel**

Nekrolog

V tomto roce nás opustily dvě významné osobnosti ochrany přírody – **Ing. Zdeněk Řehák**, bývalý vedoucí Správy CHKO Labské pískovce a **Mgr. Jaromíra Kuncová**, která odborně i organizačně položila základy systému ochrany přírody v severních Čechách. Vzpomínce na ně se budeme věnovat v jarním čísle zpravodaje.

Luční soutěž

V létě proběhlo hodnocení luk v rámci **Luční soutěže 2018**. Akteři této akce byly Správa NP Saské Švýcarsko, Landschaftspflegeverband Sächsische Schweiz-Osterzgebirge e.V. a Nationalpark Zentrum Sächsische Schweiz.

Myšlenka pořádání této soutěže vznikla na základě neutěšené situace lučních porostů v krajině. Louky na území Českosaského Švýcarska prodělaly během minulých desetiletí některé převratné změny. Poměrně intenzivní pravidelné hospodaření trvajících asi do poloviny 20. let minulého století v poválečných letech na české straně v naprosté většině vymizelo.

Poměrně truchlivý osud a vývoj luk inspiroval před lety kolegy ze Saského Švýcarska provádět jakousi inventarizaci zachovalých luk a alespoň symbolicky ocenit ty vlastníky a hospodáře, kteří se o louky pečlivě starají. Proto i v letošním roce byl vyhlášen již patnáctý ročník soutěže o nejlepší louky v Českosaském Švýcarsku.

Vítězem se stala květnatá louka rodiny Macháčkových z Dolního Podluží. Tato vel-

mi zachovalá mezofilní ovsíková louka se díky dlouhodobé a vzorné péči vyznačuje vysokou druhovou pestrostí, která odráží i výskyt značného množství hmyzu. Na místě druhém se umístila vlhká louka v majetku města Krásná Lípa, která je součástí městského parku. Nastavené optimální podmínky a pravidelná seč umožnily

rozvoj i tak citlivých druhů jako je prstnatec májový; louka poskytuje útočiště i mnohým druhům obojživelníků. Třetí příčku obsadila vlhká louka paní Olgy Hanzelové z Janské. I tato v minulosti poměrně degradovaná plocha se díky cílené péči začala druhově výrazně zlepšovat.

Petr Bauer

Rodina Macháčková se starostkou obce Dolní Podluží paní Ivou Minárovou. Foto: Petr Bauer

Zahradnická a zemědělská výstava Libverda 2018

Ve dnech 14.-16. září 2018 se v prostorách školy SŠZaZe v Děčíně-Libverdě konala již tradiční zahradnická a zemědělská výstava, která široké veřejnosti připravila opět bohatý program. Návštěvníci se mohli seznámit s prezentací chovu včel ve škole, s ukázkou výcviku psů (tzv. agility), s jízdou na koních či se zemědělskou a zahradnickou technikou. Dále pro ně byly připraveny expozice exotického ptactva a akvaristiky či svazu chovatelů drobného zvířectva, ukázky plemen hospodářských

zvířat, parkurového ježdění, aranžování květin nebo moštování jablek. Po celou dobu výstavy byly otevřeny všechny skleníky a byl zpřístupněn také pastevní areál školy. Děti se mohly účastnit různých soutěží, povozit se na kolotočích či si zajezdit na ponících. Na výstavě samozřejmě nechyběly ani stánky zaměstnanců a dobrovolných strážců ze Správy Národního parku České Švýcarsko, Českého svazu ochránců přírody Děčína a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, RP Správa CHKO České

Středohoří, kteří pro návštěvníky připravili environmentálně vzdělávací program. Nejen děti, ale i mnozí dospělí se tak mohli dozvědět spousty nových informací o místní fauně, mohli si pod mikroskopy prohlédnout detaily hmyzu a jiných členovců (kusadla střevlíka, oční pole pavouka či sosák motýla), osahat si svlečku hada či lebku jezevce a byla pro ně připravena také poznávačka zvířat ve formě vycpanin ptáků a savců, kůží, lebek nebo paroží. Ani ti nejmenší nepřišli zkrátka - ti si mohli složit oblíbené dřevěné puzzle s motivy našich vzácných zvířecích obyvatel jako je netopýř, losos, vydra, sokol nebo bobr. V neposlední řadě pak návštěvníci mohli využít mykologické poradny Paed. Jiřího Rotha a podívat se na výstavu jedlých i nejedlých hub. I přes velké sucho se díky nadšencům houbaření podařilo nashromáždit kolekci cca 80 druhů hub.

Kristýna Chmelová

Stručné výsledky cíleného monitoringu Ptačí oblasti Labské pískovce v roce 2018

V letošním roce jsme se cíleně zaměřili na 3 významné hnízdící druhy ptáků námi spravované Ptačí oblasti Labské pískovce (PO), která je součástí soustavy NATURA 2000. Výsledky hnízdění u sokola stěhovavého a čápa černého byly velmi dobré, u výra velkého byly zřejmě z klimatických důvodů velmi podhodnocené.

Čáp černý (*Ciconia nigra*): v PO nalezeno celkem 5 hnízd (3 v NP a 2 v CHKO), celkem byla úspěšná 4 hnízdění a vyvedeno 13 mláďat (1x2, 1x3, 2x4), jedno hnízdění bylo neúspěšné (v NP). Dále byla identifikována ještě 4 teritoria, nicméně bez prokázání hnízdění. V širším regionu bylo prokázáno hnízdění ještě v oblasti Malé Veleně (CHKO České středohoří) – 3 mláďata (skalní hnízdo),

Chřibské (CHKO Lužické hory) – 3 mláďata (stromové hnízdo – modřín), Česká Kamenice – Mlýny (CHKO Lužické hory) – 4 mláďata (stromové hnízdo – buk).

Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*): v PO celkem 13 obsazených teritorií, prokázáno bylo 11 hnízdění, z nichž 7 hnízdění bylo úspěšných, vyvedeno 21 mláďat (1x2,

5x3, 1x4) a 4 hnízdění byla neúspěšná. Jeden pár obsadil teritorium, ale hnízdění se nepodařilo prokázat z důvodu pohlavně ještě nedospělé samice.

Výr velký (*Bubo bubo*): identifikováno celkem 5 obsazených lokalit, resp. teritorií. Bohužel bylo dohledáno pouze 1 hnízdo a zde bylo hnízdění neúspěšné. I přes velmi intenzivní terénní práci se nepodařilo podchytit více lokalit, i když je jisté, že početnost výrů se na našem území nemění. Průběh toku byl v letošním roce velice neprůkazný, snad z klimatických příčin. Z výše uvedeného důvodu potvrzujeme naši domněnku o potenciálním počtu odhadovaných výrů teritorií v PO na 20–25.

Pavel Benda a spolupracovníci

Vlci mezi námi

Vlk obecný (*Canis lupus*) je velmi významným a také určitým způsobem konfliktním druhem živočicha, který se v posledních letech rozšířil i na naše území. Kromě Šluknovského výběžku, na jehož části se zejména při státní hranici a v sousedním Sasku vyskytují 2 teritoria vlků, se aktuálně vlci vyskytují i na území Národního parku České Švýcarsko. Z toho důvodu byl zahájen česko-německý projekt OWAD, který zajišťuje Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze ve spolupráci se Správou NP. Přeshraniční projekt má za úkol monitorovat aktuální rozšíření vlků, jejich početnost, migraci či strukturu potravy.

V rámci projektu již bylo získáno poměrně velké množství důkazů potvrzujících přítomnost 2 výše uvedených smeček ve Šluknovském výběžku a také nejspíše jednoho páru vlků na území samotného národního

parku. Největší aktivita vlků na území parku probíhala v zimních měsících zejména na lokalitách Kyjovské údolí, Kuní vrch, Druhá brána, chata Eustach či Vřesová cesta.

Na jaře došlo k útlumu v souvislosti se začátkem turistické sezony a extrémnímu turistickému zatížení celé oblasti národního parku. Byly zaznamenány také útoky na hospodářská zvířata (Doubice, Chřibská). Na potvrzení, zda se opravdu jednalo o vlky, se však stále čeká, neboť genetické rozbory vzorků ještě nejsou k dispozici. Rozmnožování na území národního parku se zatím potvrdit nepodařilo. Je vhodné rovněž připomenout, že v souvislosti s výskytem vlků probíhají aktivity mající za cíl snížit riziko napadení hospodářských zvířat.

Doufejme, že vlci se již natrvalo stanou součástí přírody Českého Švýcarska a pomohou nastolit tolik potřebnou přírodní rovnováhu.

Pavel Benda

Dva roky prázdnin

Vyvrcholením celoroční činnosti dětského přírodovědného oddílu Junior Ranger vedeného při Správě NP České Švýcarsko byl čtrnáctidenní stanový tábor s tématem knihy Julesa Verne: Dva roky prázdnin. V leších u Zdislavy v Libereckém kraji prožívaly děti společná dobrodružství od ztroskotání lodi, přes vypouštění balónu se zprávou, bojem s piráty až k nalezení pokladu a záchraně z Chairmanova ostrova. V rámci této celotáborové hry využívaly děti činnosti, které se naučily během oddílových schůzek - luštily zprávy v morseovce, v terénu se orientovaly pomocí mapy a buzoly, pomáhaly s vařením, stavěly chlebovou pec, vyřezávaly lžičky či řezaly a štípaly dříví. Během tábora si děti upevňovaly své znalosti

a nabitě zkušenosti jistě využijí i v reálném životě, neboť celý tábor byl ve znamení vzájemné spolupráce a úkolů, které před děti postavili jejich vedoucí, nebylo možné plnit samostatně.

Aktuálně probíhá nábor nových členů do oddílu Junior Ranger v Krásné Lípě. Jedná se o družinu pro děti ve věku 2. a 3. třídy základní školy. Více informací získáte na telefonním čísle 775 552 790. **Jakub Juda**

Táborová škola - výroba bavlnkového obrázku